

Opinnäytetyö AMK

Sosionomi

NSOSTSL13

2016

Sini Saari

AVOIMEN VARHAISKASVATUSPALVELUN VARHAISKASVATUSSUUNNITE LMA

OPINNÄYTETYÖ AMK | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2016 | 32 + 8

Laura Närvi

Sini Saari

AVOIMEN VARHAISKASVATUSPALVELUN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Kehittämistyö käsittelee avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittämistä. Kehittämistyöllä ei ole työelämälähtöistä toimeksiantoa.

Kehittämistyön tietoperusta muodostuu lapsen kehityksen sekä varhaiskasvatuksen pedagogiikan keskeisistä aiheista. Ensimmäisessä tietoperustan osassa käsitellään lapsen kehitystä ikäkausittain sekä lapsen herkkyyksia. Toisessa osassa perehdytään varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan sekä varhaiskasvatus- ja oppimisympäristöjen merkitykseen. Toisessa osassa käsitellään myös ympäristö- ja luontokasvatuksen merkitystä sekä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa.

Kehittämistehtävänä oli kehittää avoimen varhaiskasvatuspalvelun varhaiskasvatussuunnitelma. Kehittämistyön keskeisenä tavoitteena oli kehittää avoimia varhaiskasvatuspalveluja.

Kehittämistyön tuotos eli varhaiskasvatussuunnitelma koottiin tietoperustan tietojen ja kehittämissuunnitelman kehittämiskeskustelujen pohjalta.

ASIASANAT:

Avoin varhaiskasvatus, lapsen kehitys, varhaiskasvatuksen pedagogiikka, varhaiskasvatussuunnitelma

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social services | Child care, youth and family work

2016 | 32 + 8

Laura Närvi

Sini Saari

EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE PLAN FOR OPEN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

The development project is about developing the early childhood education service. There was no separate assignment from any company involved.

The knowledge platform of the development project is based on children's growth and essential subjects of pedagogy of early childhood education. The first part in the knowledge platform is dealing with early childhood by age sections and the sensitive seasons of a child. The second part focuses on early childhood pedagogy as well as the importance of early childhood education and learning environments. The second part also deals with the importance of environmental and nature based education as well as the making of early childhood education and care plan.

The development task of the development project was to develop open early childhood education early childhood education and care plan. The goal of the development project was to develop open early childhood education.

The output of development project which is early childhood education and care plan was assembled by the information from knowledge platforms and development discussions from development group.

KEYWORDS:

Open early childhood education, development in early childhood, pedagogy of early childhood education, early childhood education and care plan

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	5
1 JOHDANTO	6
2 KERHO- JA PUISTOIKÄISEN LAPSEN KEHITYS	7
2.1 Alle 3-vuotias lapsi puistossa tai kerhossa	7
2.2 Yli 3-vuotias lapsi puistossa tai kerhossa	9
2.3 Herkkyykskaudet	10
3 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKA ARJESSA	12
3.1 Mitä varhaiskasvatuksen pedagogiikka tarkoittaa?	12
3.2 Varhaiskasvatusympäristön pedagoginen vastuu	13
3.3 Luontopainotteisuuden merkitys	14
3.4 Varhaiskasvatussuunnitelma arjen työtä ohjaamassa	16
4 TUOTOKSEN ESITTELY	17
LÄHTEET	18

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus
MLL	Mannerheimin lastensuojeluliitto
OPH	Opetushallitus
Socca	Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus

1 JOHDANTO

Tämä raportti koskee kehittämistyötä, jossa kehitettiin avoimia varhaiskasvatuspalveluja vuonna 2016. Kehittämistyön tuotoksena syntyi varhaiskasvatussuunnitelma avoimelle varhaiskasvatuspalvelulle.

Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muussa varhaiskasvatuksessa, jotka ovat esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintaa. (Vasu2017 luonnos 7-8). Avointa varhaiskasvatusta voivat järjestää seurakunta, kunnat, yksityisen palvelun tuottajat tai järjestöt, joko yksin tai yhdessä. 1970-luvulta lähtien avoimista varhaiskasvatuspalveluista on käytetty nimeä leikkitoiminta. 2000-luvun puolella on alettu käyttää avoimia varhaiskasvatuspalveluja yleiskäsitteenä. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrittäminen ja yhteisen linjan vetäminen ei ole helppoa, koska sen alkuperäisenä tavoitteenakin on ollut paikallisten tarpeiden huomioonottaminen. Tämän lisäksi avoimien varhaiskasvatuspalvelujen toimintamuotojen määrä ja niiden sisällöt ovat hyvin suuret. (Alila & Portell 2008, 12).

Kehittämistyöstä julkaistiin vain sellaiset osat, jotka eivät tuoneet julki liiketoimintasalaisuuksia. Kehittämistyön julkaistussa raportissa kerrotaan lapsen kehityksestä ikäryhmittäin sekä lapsen kehitykseen liittyvistä herkkyyksistä. Kolmannessa luvussa kerrotaan mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka ja pedagoginen toiminta, millainen on pedagogisesti mietitty oppimisympäristö sekä varhaiskasvatusympäristö, miksi luonto- ja ympäristökasvatus ovat hyväksi lapselle ja mitä paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee olla. Viimeisessä luvussa esittelen kehittämistyön tuotoksena syntyneen varhaiskasvatussuunnitelman.

Kehittämistyön tavoitteina oli kehittää avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Kehittämistyöni oli toiminnallinen kehittämistyö. Tavoitteeseeni pääsin kehittämistehtävän avulla, joka oli varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen. Kehittämistehtävääni varten etsin tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä, arjen pedagogiikasta sekä varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Tuotoksena syntyi siis varhaiskasvatussuunnitelma.

2 KERHO- JA PUISTOIKÄISEN LAPSEN KEHITYS

2.1 Alle 3-vuotias lapsi puistossa tai kerhossa

Alle 3-vuotias lapsi alkaa harjoitella suoriutumaan erilaisista tehtävistä omatoimisesti ja on hyvin kiinnostunut ympäristöstään. Tämän ikäisenä lapsi ei vielä ymmärrä syy-seuraussuhteita tai sääntöjä, mutta kokeilee kyllä rajojaan. Rajojen kokeilulla tarkoitetaan sitä, mitä lapsi saa tehdä ja mitä hän ei saa tehdä. Tämän ikäinen lapsi leikkii mielellään leluilla ja alkaa muistamaa, mihin on lelunsa jättänyt. Kuitenkin tämän 1-2 vuotiaan lapsen tarkkaavaisuus siirtyy helposti ärsykkeestä toiseen. Tällöin niin sanottu pitkäjänteinen toiminta tai leikki jää vielä lapselta puuttumaan. Lapsella on myös suuri oppimisen halu, jota lapsi täyttää kysymällä mikä-kysymyksiä aikuiselta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 128).

Noin 1,5 –vuoden iässä lapsella alkaa herätä ensimmäisiä moraalisia tunteita, joita ovat esimerkiksi myötätunto, noloistuminen sekä kateus. Lapsen kasvaessa 2 vuotiaaksi alkaa hän tuntea syyllisyyden ja häpeän tunteita. Lapsi pyrkii myös kahden vuoden iässä vaikuttamaan toisten lasten tunteisiin joko lohduttamalla tai kiusaamalla. (Koivunen & Lehtinen 2015, 146).

Noin 1-vuotias lapsi kiinnittää huomiota samaan asiaan kuin aikuinenkin. Tätä kutsutaan jaetuksi tarkkaavaisuudeksi ja sen sosiaalisen kognition tasoksi. (Koivunen & Lehtinen 2015, 149). 1,5-vuotias lapsi ei kykene tuottamaan niin paljon kielellistä ilmaisua kuin pystyy ymmärtämään sitä. Tässä iässä lapsen sanavarasto on noin 30-50 sanaa. Lapsen sanavarasto lisääntyy noin 10 sanalla päivässä kahden ikävuoden jälkeen. Lapsi alkaa myös yhdistää sanoja lauseiksi. 2-vuotias lapsi käyttää puheessaan omistusmuotoja. (Koivunen & Lehtinen 2015, 153-154).

1-2-vuoden iässä lapsi leikkii mieluusti kurkistus- ja taputusleikkejä. Mieluisia leluja lapselle ovat palikat, vedettävät lelut, pallot, kirjat sekä kotileikki –lelut. 1,5-vuotias lapsi nauttii nuppipalapelien tekemisestä. 2-vuotias vuorostaan keksii esineille uusia käyttötarkoituksia, esimerkiksi leikkiessään hän pitää palikkaa puhelimenä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 168).

2-vuotias lapsi osaa koskettaa kehonosia kuten käsi, jalka ja vatsa. Lapsi tiedostaa myös kehon etu- ja takapuolen sekä niissä olevia osia kuten nenä ja sormi. Saman ikäisenä

lapsella alkaa itsesäätelyn oppiminen. Itsesäätelytaitojen merkitys on suuri, koska itsesäätelytaidot ovat opiskelu- ja työskentelytaitojen perusta. Lapsen tulee oppia sietämään odotusta ja kipua jossain määrin. 2-vuotias lapsi oppii ei-sanan merkityksen ja ne asiat, joita ei saa tehdä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 171).

Kolme vuotias lapsi esittää mikä-kysymysten lisäksi miksi – ja missä-kysymyksiä. Hänen muistinsa kehittyy ja lapsi pystyy muistamaan jopa aiemmin tapahtuneita asioita. Lapsi kykenee jo ymmärtämään kokoon liittyviä käsitteitä ja tällöin hänelle syntyy valmiudet luokitteluun. 3-vuotias lapsi tiedostaa oman minänsä ja käyttää minä-sanaa puhuttaessaan itsestään. Lapsi ymmärtää jo hieman todellisen ja kuvitellun tapahtuman eron. Hän oppii parhaiten mallista ja hänen oma sukupuolensa alkaa selkiytyä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 129).

2-3-vuotiaan leikit muuttuvat rakenteluleikeiksi. Leikeissä puretaan, rakennetaan, kasaataan ja pinotaan. Pikkuhiljaa leikkiin tulee mukaan mielikuvitusta ja ajattelua, jolloin lapsi jäljittelee esimerkiksi pöydän kattamista. (Koivunen & Lehtinen 2015, 168-169).

3-vuotias lapsi on yleensä rauhallisempi ja mukautuvampi verrattuna aikaisempiin ikävuosiin. Hän tarvitsee kuitenkin paljon aikuisen läsnäoloa ja huolenpitoa. Jokainen lapsi kehittyy yksilöllisellä tahdilla, joka on tärkeää muistaa lasten kasvatuksessa. (MLL 2016).

Uhmaikä sijoittuu 2-3 ikävuoden ikään, jolloin lapsen oma tahto kehittyy. Tämä vaihe on tärkeä, jotta lapsi kasvaa vahvaksi omaksi minäkseen. Lapsen tärkeänä tehtävänä on harjoitella tahtomista. Lapsi ei kuitenkaan pysty kuvailemaan tunteitaan sanoin, joten turhautuessaan tunteet purkautuvat kiukun kautta. (MLL 2016).

Lapsi kolmen vuoden iässä pelkää joutuvansa eroon vanhemmistaan, mutta tämä usein tasaantuu lapsen kasvaessa. Lapsi leikkii jo itsekseen lyhyitä aikoja, mutta käy välillä aikuisen luona ikään kuin tankkaamassa turvaa, jotta kykenee taas uppoutumaan hetkeksi omaan leikkiin. Lapsi pitää leikkitovereista, mutta ei vielä osaa jakaa leluja heidän kanssaan. Näin ollen riitoja syntyy ja aikuisen rooli on antaa tukea ja hellyyttä surun tullessa. Lapsi voi puhua sanoja tai jopa lauseita. Lapsi osaa kävellä ja oppii vähitellen juoksemaan sekä kävelemään portaita tasa-askelin. 3-vuotias lapsi osaa myös heittää ja potkaista palloa. (MLL 2016).

Karkeamotorisilta taidoiltaan 3-vuotias lapsi seisoo yhdellä jalalla hetken, osaa hyppiä tasajalkaa sekä hallitsee kolmirataspyörän ajamisen. Hienomotorisilta taidoiltaan hän

osaa kiertää pullon korkin auki ja kiinni sekä hallitsee kolmisormiotteen kynään tarttusesaan. Lapsen kätisyys myös vakiintuu. (Ojala 2015, 231-232).

3-vuotias lapsi tuntee kiukkua, iloa ja hauskuutta sekä harmitusta. Lapselle voidaan opettaa tunneilmaisuja sanoittamalla tunteita. Lapsi pystyy tässä vaiheessa kuvittelemaan sitä miltä toverista tuntuu ja lapsi kykenee lohduttamaan toista. (Koivunen & Lehtinen 2015, 146).

2.2 Yli 3-vuotias lapsi puistossa tai kerhossa

3-4-vuotias lapsi puhuu jo ymmärrettävästi. Hän käyttää puheessaan kysymys-, kielto ja käskylauseita. Lapsi pystyy kertomaan esineen sijainnin ja hän pystyy kertomaan esineistä, jotka eivät ole näkyvillä. Hän pitää riittelystä ja loruista ja hän osaa puhua vuorotellen. (Koivunen & Lehtinen 2015, 155).

Lapsi leikkii vielä mielikuvitusleikkejä, mutta roolileikin merkitys nousee esille vahvasti. Lapsi ottaa itselle tuttuja rooleja omasta lähiympäristöstään kuten äiti, isä, vauva ja lääkäri. Roolivaatteiden merkitys myös lisääntyy ja niitä tulisi olla lapsen saatavilla. (Koivunen & Lehtinen 2015, 171).

3-4-vuotiaalla lapsella itsesäätelyn taidot ovat jo pitkällä. Lapsi pystyy ohjaamaan toimintaansa puheen avulla. Hän pystyy myös ohjatusti toimimaan noin puoli tuntia. (Koivunen & Lehtinen 2015, 171).

4-vuotias lapsi osaa hypätä yhdellä jalalla paikallaan muutaman kerran. Häneltä sujuu myös haara-perushyppy ja hän osaa seisoa yhdellä jalalla noin viiden sekunnin ajan sekä kävellä sujuvasti viivaa pitkin. Vastaavasti 6-vuotias lapsi osaa jo juosta lujaa epätasaisessakin maastossa sekä ottaa pallon kiinni ja heittää sen sujuvasti. (Ojala 2015, 231).

4-5 –vuotias lapsi miettii hyvän ja pahan, oikean ja väärän eroja. Hän ymmärtää myös oikeudenmukaisen toiminnan ja toimiikin oikeudenmukaisesti. Tässä ikäkaudessa lapsella on voimakas mielikuvitus ja mielikuvitusystävät saattavat olla paljonkin läsnä lapsen leikissä ja puheessa. Myös muisti kehittyy ja 4-5 –vuotias lapsi muistaa jopa kuu-kauden tai vuoden takaisia asioita ja tapahtumia. Hän tunnistaa myös vuodenajat ja osaa nimetä ne. Tyypillistä on myös huumorintajun kehittyminen ja lapsi pitkääkin erittäin paljon vitseistä. Tytöt yleisesti samaistuvat äitiinsä, kun taas pojat pitävät sankarihahmoista.

4-5 –vuotias lapsi pohtii ja miettii syvällisiäkin asioita ja haluaa niihin vastauksen aikuiselta. (MLL 2014a. mukaan Koivunen & Lehtinen 2015, 129).

Jaettu tarkkaavaisuus tarkoittaa tässä ikävaiheessa sitä, että lapsi pystyy käsittelemään muutamaa asiaa yhtä aikaa. Esimerkiksi lapsi pystyy keskustelemaan samalla kun hän piirtää niin, että piirtäminen ei lopu. (Koivunen & Lehtinen 2015, 149).

4-5-vuotias lapsi leikkii edelleen rakenteluleikkejä sekä roolileikkejä. Sääntöleikit kuitenkin nousevat tässä iässä tärkeäksi. Sääntöjä lapset oppivat toisiltaan ja aikuisilta. Pelit nousevat myös esille tässä iässä, mutta häviäminen tuottaa vielä harmitusta. Lapsi leikkii mielellään kaksin ystävän kanssa tai kolmen lapsen ryhmässä.

4-vuotias on oppinut jo piilottamaan omia tunteitaan. 5-vuotias lapsi taas on sopeutuva ja omatoiminen. Toisaalta hän haluaa olla avuksi ja auttaakin mielellään esimerkiksi kotitöissä, mutta toisinaan taas lapsi heittäytyy pienen lapsen rooliin ja haluaa hoivaa. Tässä iässä myös luotto omaan itseen ja kykyihin voi horjua. (Koivunen & Lehtinen 2015, 146).

5-vuotias lapsi rakentelee legoilla ja palikoilla taitavasti sekä osaa leikata saksilla ympyrän. 6-vuotias lapsi osaa jo sitoa kengännauhat. (Ojala 2015, 232).

5-6-vuotias lapsi osaa kaikki kehon osat sekä tunnistaa ne. Lapsi tietää, että kehon etu- ja takapuolen lisäksi keho voidaan erotella oikeaan ja vasempaan puoleen, mutta näiden oikean ja vasemman puolen erottaminen tuottaa vielä epävarmuutta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 149).

2.3 Herkkyyskaudet

Herkkyyskaudet ovat ajankohtia jolloin lasta kiinnostaa normaalia enemmän kauteen liittyvät asiat, jotka hän oppii helposti ilman turhia ponnisteluita. Herkkyyskausi päättyy silloin kuin lapsi on oppinut asian tai lapsen kiinnostus asiaa kohden pienenee. Tämä opittu taito kuitenkin pysyy lapsella. Varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin tunnistaa herkkyyskaudet ja tarjota herkkyyskausiin sopivaa toimintaa. Jos aikuinen ei tunnista lapsen herkkyyskautta ja lapselle ei tarjota tähän kauteen sopivaa toimintaa, sen taidon oppiminen hidastuu merkittävästi. (Koivunen & Lehtinen 2015, 135).

Kielen ja kehityksen herkkyyskausi sijoittuu 0-6 vuoden ikään, järjestyksen herkkyyskausi taas 0-3 vuoden ikään, kiinnostus pieniin esineisiin 1-2 vuoden ikään, aistien hienosäädön herkkyyskausi sijoittuu 0-5 vuoden ikään, sosiaalisen kehityksen herkkyyskausi vuorostaan 2,5-5 vuoden ikään ja liikkumisen herkkyyskausi 1-4 vuoden ikään. (www.vuosaarenmontessoritalo.fi mukaan Koivunen & Lehtinen 2015, 135).

3 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKA ARJESSA

3.1 Mitä varhaiskasvatuksen pedagogiikka tarkoittaa?

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on aikaan sidottu. Sitä syntyy kulttuurisen kontekstin osana. Eri ajankohtina esiintyy vaihtelevia ja ristiriitaisiakin käsityksiä varhaiskasvatuksen pedagogiikasta. (Karila & Lipponen 2013, 7).

Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa on lasten oppimisen ja hyvinvoinnin toteuttamiseksi tehtävää tietoista toimintaa. Pedagogiikka esiintyy oppimisympäristöissä, toimintakulttuurissa sekä leikissä, joka on varhaiskasvatuksen keskeinen elementti. Lasten osallistaminen on pedagogisesti hyvin tärkeää (OPH 2016). Tavoitteellisella toiminnalla pyritään edistämään lapsen hyvinvointia sekä kannustamaan lasta niin oppimisessa kuin kehitymisessäkin. (Vasu2017 luonnos, 15)

Kasvattajien ammatilliset käytännöt ja menetelmät, joita hyödynnetään kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tilanteissa, nimetään pedagogiseksi toiminnaksi. Pedagogisen toiminnan perustana on tavoitteellinen ja moninainen vuorovaikutus, jota tapahtuu lapsen ja kasvattajien välillä. On tärkeää, että lapsista välitetään aidosti, lasten mahdollisuuksiin uskotaan ja lasten myönteistä käsitystä itsestään vahvistetaan. (Vasu2017 luonnos, 16).

Pedagogisen toiminnan lähtökohtana varhaiskasvatuksessa ovat lasten luontaiset toimintatavat. Lasten luontaisista toimintatavoista leikin merkitys on suuri, oppimista tapahtuu myös lapsen liikkuesssa ja tutkiessa erilaisia asioita. Lapsi oppii myös itseään ilmaisun ja taiteisiin perustuvaa toimintaa tehdessä. Lapselle opetetaan ryhmään kuuluvuuden tunnetta keskustelemalla lasten kanssa sekä kuuntelemalla heitä, sillä lapsi luontaisesti keskustelee asioista aikuisen kanssa. Mikäli uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsessa halun oppia lisää, on oppiminen ollut oikeanlaista ja mieluisaa lapselle. (Vasu2017 luonnos, 12).

Pedagoginen toiminta päivähoidossa kattaa perushoidosta lähtien lasten ja aikuisten välisen päivittäisen vuorovaikutuksen. Pedagogisen ohjauksen välineenä toimivat lasten tarpeet tyydyttävä päiväjärjestys, lasten mukaan organisoidut kasvatustilanteet, toiminnan sisällön suunnittelu sekä toiminta itsessään. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 106).

Päiväkodissa keskeisin toimintamuoto on perushoito. Perushoitoon kuuluu terveellinen ravinto, riittävä unen sekä levon saanti, ulkoilu, henkilökohtainen hygieniä sekä puhtaus. Perushoitoon kuluu siis automaattisesti suuri osa päivästä. Laadukas perushoito pitää myös sisällään tartuntatautien ja infektioiden torjumisen sekä vähentämisen pitämällä hygieniasta hyvää huolta. Ruoan jakaminen, peseytyminen, lelujen peseminen sekä huolellinen siivoaminen ovat keskeisiä toimia torjumaan tartuntatauteja sekä infektioita. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 81).

Toinen toimintamuoto on kasvatus. Kasvatus on toimintaa, joka on tiedostettua ja tavoitteellista. Kasvatuksella on kaksi näkökulmaa; kulttuuriperinnön siirtäminen sukupolvelta toiselle sekä vanhojen ajattelu- ja toimintatapojen uudistaminen. Tärkeänä tehtävänä on kuitenkin ohjata lasten identiteetin muotoutumista, niin että se on sosiaalisesti hyväksyttävää. Tarkoituksena on ohjata lapsia sosiaalisten reunaehtojen mukaisesti löytämään oma identiteetti kuitenkin niin, että lapsi itse oppii määrittämään omaa suhdettaan ympäristön normeihin. Kasvatuksessa pidetään tärkeänä sitä, että lapsi tunnistaa ja oppii säätelämään omia tunteitaan, hyödyntää tietojaan sekä taitojaan ja toimii itsensä sekä muiden hyväksi. (Vasu2017 luonnos, 16).

Kolmas toimintamuoto on opetus. Opetus, niin kuin kasvatuskin, on tietoista ja tavoitteellista toimintaa. Tavoitteena on lapsen oppimisen edistäminen. Tärkeätä on kannustaa, innostaa ja motivoida lapsia opettelemaan uusia asioita. Niin kuin yleisestikin varhaiskasvatuksessa, myös opetuksessa tulee ottaa lapsen mielenkiinnon kohteet, osaamisen taso sekä vahvuudet huomioon. Oppimiselle hyvinkin merkityksellistä on lasten välinen sekä lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutuksen laatu. Opetus tulee perustua lapsiryhmän yhteisiin ja yksilöllisiin tavoitteisiin, jotka ovat kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmiin. (Vasu2017 luonnos, 16).

Nämä kolme toimintamuotoa; hoito, opetus ja kasvatus, nivoutuvat arjessa ja käytännön toiminnassa yhteen. Eri ikäisillä lapsilla painotetaan kuitenkin jotakin toimintamuotoa enemmän kuin toista. (Vasu2017 luonnos, 16).

3.2 Varhaiskasvatusympäristön pedagoginen vastuu

Kasvattajat ovat vastuussa oppimisympäristön ja ilmapiirin luomisesta lapsille suotuisaksi. Oppimisympäristöä ovat se, miten kasvattajat rakentavat päivähoiton tilat, miten

paikassa toteutetaan pedagogisia menetelmiä ja miten ylläpidetään vuorovaikutussuhteita aikuisten ja lasten välillä. Lapsen tulee olla etusijalla kaikessa, kun mietitään tilojen asetteluakin. Kasvattajia hyödyttää tieto ja tuntemus lapsen kehityksestä. Lapsen kehitystä koskeva tieto tulee olla pohjana toiminnan suunnittelussa. (Socca 2016).

Fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen ympäristö lukeutuvat kaikki varhaiskasvatusympäristöksi. Fyysisesti tilan ja ympäristön, missä varhaiskasvatusta toteutetaan, tulee olla kodinomainen ja turvallinen. Tämä siksi, koska päivähoitopaikka toimii lapselle toisena kotina päivisin. Fyysiseen ympäristöön lukeutuu lasten piirustukset ja askartelut, huonekalut, välineet ja materiaalit sekä erilaiset esineet. On tärkeää muistaa, että alle kolmevuotias lapsi luo yhteyttä ympäristöönsä kehonsa ja mielensä avulla. Suotuisan kasvuympäristön luominen onkin tärkeä tehtävä varhaiskasvatuksessa. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 30).

Vuorovaikutus aikuisten ja lasten välillä sekä vallitseva aikuisten työyhteisö lukeutuvat sosiaalisen ympäristöön. Varhaiskasvatus ympäristön tulee olla kodinomainen. Kodinomaisuus ei suinkaan tarkoita vain fyysistä ympäristöä, vaan kodinomaisuudella haetaan myös kodinomaisia ihmissuhteita – eli välittämistä lapsesta. Välittämisen tulisi näkyä tunteiden ja kehon kielenä. Pienen lapsen vuorovaikutus on sanatonta, joten sosiaalisen ympäristön luominen kodinomaiseksi ja turvallisesti on tärkeää työtä. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 30).

Psyykkiseksi ympäristöksi luokitellaan psyykinen turvallisuus sekä fyysinen turvallisuus. Tässä fyysinen turvallisuus tarkoittaa lapsen perustarpeista huolehtimista sekä päivärytmin toistuvuutta. Nämä lisäävät lapsen turvallisuuden ja jatkuvuuden tunnetta. On tärkeää olla lapsen saatavilla psyykkisesti kuin fyysisestikin. Lapsen tulee saada turvautua aikuisen syliin, jos lapsi niin tahtoo. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 31).

3.3 Luontopainotteisuuden merkitys

Luontosuhde luonnon ja lapsen välille tulisi muodostaa jo pienestä pitäen. Lapselle tulisi syntyä ihmetys luontoa kohtaan, joka lapsen kasvaessa muuttuu arvostukseksi sekä haluksi suojella luontoa. Lähiluonto, missä arjessa liikutaan, on todettu olevan lapselle tärkein. (Berg ym. 2012, 8).

Luonnosta vieraantumisen merkkejä ovat ne, että lapset mieluusti viettävät aikaa sisätiloissa. Sosiaalinen media on osaltaan vaikuttanut luonnosta vieraantumiselle. Tämä

luonnosta vieraantuminen näkyy kuitenkin lasten fyysisen kehityksen muutoksena esimerkiksi tasapainon heikkenemisenä. (Berg ym. 2012, 9).

Lasten kiinnostus hiipuu luontoa kohden, jos lapset eivät saa aikuisilta kannustusta ja ohjausta, vaikka lapset ovatkin luonnostaan luonnontutkijoita. Lapsena tulisi päästä metsään ja luontoon, koska omat toimintatavat opitaan jo lapsena. (Berg ym. 2012, 9).

Luontoympäristössä liikkuminen on lapsen kehonhallinnan kannalta merkittävää. Luonnossa on helppo harjoitella leikin lomassa motorisia taitoja. Luonto ympäristönä tarjoaa lapselle mahdollisuuden rentoutumiseen, rauhoittumiseen, virkistymiseen, itsetunnon vahvistumiseen, stressioireiden helpottumiseen sekä minäkuvan selkeytymiseen. Luonnossa pystytään toimimaan myös yhdessä ja yksin, jolloin lapsi harjoittelee yksityisyyden ja yhteisöllisuuden säätelyä. (Berg ym. 2012, 13).

Ympäristökasvatuksen tausta-ajatuksena on vahvistaa lasten ja luonnon välistä yhteyttä eli luontosuhdetta sekä ohjata lapsia kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatuksella on kolme ulottuvuutta, jotka ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimimista sen puolesta. Näin ollen lähellä oleva luonto onkin samalla oppimisen sisältö sekä oppimisympäristö. Ympäristökokemuksia lapsi saa lapselle ominaisilla tavoilla toimia eli leikkien, liikkuen, tutkien ja itseään taiteellisesti ilmaisten. (Vasu2017 luonnos, 40).

Luontokokemusten avulla, jotka ovat lapsen omakohtaisia, lapsi oppii luonnosta ja nauttii luonnossa olemisesta. Retkeilyt lähiluonnossa ovat lapsen kehitykselle tärkeitä. Luonto voi olla lapselle myös rauhoittumisen paikka. Näin ollen lapsen myönteistä luontosuhdetta on oleellista tukea varhaiskasvatuksessa. (Vasu2017 luonnos, 40).

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on herättää kiinnostusta luontoa kohtaan. Lapsen kanssa tulee tutkia ja havainnoida luonnon ilmiöitä aistien ja havainnointivälineiden avulla. Havainnoista tulee keskustella lapsen kanssa ja opetuksessa kannattaa käyttää pieniä käytännön kokeita hyväksi. Luontoon liittyvien käsitteiden opetteleminen tulee siinä sivussa. (Vasu2017 luonnos, 40).

3.4 Varhaiskasvatussuunnitelma arjen työtä ohjaamassa

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja niiden toteutus laaditaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan, joka on varhaiskasvatuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys. (Vasu2017 luonnos, 3).

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu kolmesta osasta: valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä lapsen henkilökohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta. (Vasu2017 luonnos, 3)

Oppimiskäsitys jonka mukaan lapset oppivat tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, kasvattajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa, toimii perustana varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Lapsi on tämän oppimiskäsityksen mukaan aktiivinen toimija (Vasu2017 luonnos, 11).

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee palvelun järjestämistä toimintapaikassa. Yksityisen palvelun tuottajan tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet ja pedagogiset painotukset tehdessään varhaiskasvatussuunnitelmaa (Vasu2017 luonnos,4).

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee selvittää toimintamuodot, tavoitteet ja toimintatavat. Lisäksi siinä tulee näkyä hoito- ja kasvatustyön sekä yhteistyötahojen kanssa tapahtuva toiminta. (Vasu2017 luonnos, 4).

4 TUOTOKSEN ESITTELY

Ne kaikki materiaalit, jotka hanke on tuottanut, ovat yhtä tärkeitä. Raportointi vaiheessa kuitenkin jokin materiaali saattaa nousta muita tärkeämmäksi. On tärkeää, että työskentelyssä käytetään ja tuotetaan riittävä määrä aineistoja ja materiaaleja, jotta niistä jää jälki. Kehittämistyö on vain silloin hyväksyttävää, jos sitä on tarpeeksi dokumentoitu ja raportoitu. (Salonen 2013, 23).

Raportti on kirjallinen esitys tehtävästä hankkeesta ja tuotos on hankkeen työskentelystä syntynyt tuotos, joka sijoitetaan yleensä raportin liitteenä. Raportti on siis enemmän kuin pelkkä tuotos. Raportti on kuvaus kehittämistoiminnan ymmärtämisestä, alakohtaisesta ammatillisuudesta sekä tekijän oppineisuudesta. (Salonen 2013, 25).

Tuotoksena syntyi siis varhaiskasvatussuunnitelma. Taustalla on ollut avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen. Varhaiskasvatussuunnitelman pohjatyönä toimi aiheen tietoperustaan perehtyminen eli lapsen ikäkausittain eroteltuun kehitykseen perehtyminen sekä kasvattajan pedagogisiin toimintoihin perehtyminen, oppimisympäristöihin ja suotuisiin varhaiskasvatusympäristöihin perehtyminen sekä ympäristö- ja luontokasvatukseen tutustuminen. Lisäpainoa tällä kehittämistyöllä antoi kehittämiskeskustelut kehittämisryhmän kanssa, jossa pääaiheena oli yrityksen menestyminen, palvelun painoalueet sekä taloudellinen kannattavuus.

Tuotoksen konkreettinen kokoaminen alkoi heinä- ja elokuun taitteessa. Tuolloin varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueiksi muodostui palvelun esittely, toiminnan esittely, arvojen esittely, lapsen kehityksen vaiheet ja pedagogiset toiminnat arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa näkyy myös painoalue eli ympäristökasvatuksen merkitys.

LÄHTEET

- Alila, K., & Portell, T. 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Berg, P.; Pihlajamaa, J. & Polvinen, K. 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kansallinen hyvinvointiverkosto.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Potkua ja uusia ideoita luontokasvatukseen Pyhätunturin kansainvälisestä seminaarista. Viitattu 4.9.2016 http://lapinluontokasvatus.wikispaces.com/file/view/13_Luontokasvatusseminaari_Pyh%C3%A4ll%C3%A4.pdf
- Karila, K., & Lipponen, L. 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Koivunen, P-L., & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kunnat.net 2016. Varhaiskasvatukseen liittyvän lainsäädännön uudistaminen. Viitattu 19.7.2016 www.kunnat.net > Asiantuntijapalvelut > Opetus ja kulttuuri > Varhaiskasvatus > Hallinto > Varhaiskasvatukseen liittyvän lainsäädännön uudistaminen.
- MLL 2016. 2-3-vuotias. Viitattu 27.7.2016 www.mll.fi > Vanhempainnetti > Tietokulma > Lapsen kasvu ja kehitys > 2-3-vuotias.
- MLL 2016. Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys. Viitattu 27.7.2016 www.mll.fi > Vanhempainnetti > Tietokulma > Lapsen kasvu ja kehitys > 2-3-vuotias > Persoonallisuus ja tunne-elämän kehitys.
- Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Opetushallitus 2016. Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka?. Viitattu 19.7.2016 www.opetushallitus.fi > Säädökset ja ohjeet > Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet > Varhaiskasvatus > Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka?.
- Opetushallitus. Vasu2017 luonnos. 2016. Viitattu 3.9.2016 https://peda.net/outokumpu/varhaiskasvatus/vvpk/vvkl:file/download/bd52bd63fff9eda4b72bcb2fad-faf635cbcd328b/VASU2017_LUONNOS_11.4.2016.pdf
- Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.
- Salonen, K. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. 2013. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Socca 2016. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5 -vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Viitattu 4.9.2016 www.socca.fi > Etusivu > Varhaiskasvatus VKK-Metro > Julkaisuja ja materiaaleja > Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5 -vuotiaiden varhaiskasvatuksessa.

